

RUA TEKAU NGĀ `PŪTAKE KIA PŌTI AI KAO MŌ TĒNEI PIRE MŌ TE TAU 2020

HE PĀTAI:

Kai te tautoko koe te pire nei mō te whakature i te tarutaru?

HE PĀNUI TĀPIRI: “Ko te kaupapa nei mō te tarutaru i kōkiritia ai i te kotahi o ngā rā o Aperēira 2020, ko wōnā whāinga matua kia whakamahia hei rātonga rongōā. Ko te tarutaru hei rongōā karekau i roto i tēnei pire mō te whakature i te tarutaru, hai pōti mō tēnei kōhinga whakaaro ā te mārea” ā karekau he ture kōpani?

Ko te ipurangi ā Te Kāwanatanga o ngā kohinga whakaaro ā te mārea.

1 TE TIPUA IHOIHO - KO TE MĀWE O TE TARUTARU O TĒNEI RĀ HE REREKĒ KI NGĀ TARUTARU Ō MUA

Inā ka whakamāramatia ngā pūtake o te kaupapa o te tarutaru, karekau te whakamāramatanga e hāngai pū ana ki te rua paihēneti - THC o ngā momi kaitarutaru ō mua. Ko te tipua ihoiho o te tarutaru ka reretai tōna mauri ki roto i te tarutaru. Ā, nā te pikitanga atu o ngā THC me wōnā āhua ritenga ki roto i te tarutaru me wōnā āhua wētahi āhuatanga he kai, wētahi āhuatanga he momimomi, he rawekeweke, kai te kino haere tēnei āhuatanga. Nō te tāone o Colorado, ko te taumata taurite o te THC i whakamātauria ai ā tōna hā ka eke ki te 19.6% nō te tau 2017, ā, ko wētahi atu whakamahinga o te tarutaru hai rātonga, ka eke ki te 68.6%. Ko te tipua ihoiho o te tarutaru ka eke rawa ki te 99.9%. I ngā rā o mua he rākau noa iho - i tēnei rā he rerekē tōna āhua. He rerekē tōna wairua, he kino kē atu.

2 HE KŌRERO RAHURAHU NŌ MUA ATU

Kia maumaharitia ki ngā āhua o te torori? Ko ngā kamupene torori i rahurahu, i teka noa ki ngā tāngata katoa o Aotearoa me te ao whānui. Kotahi rau tau ki muri i kōrerotia ai ngā whakatūpatotanga o te momi. I tatū ai te whakapae o te māketi nō te whakawaitanga o te tarutaru. Whakahāngaitia te aro pū ki ngā tamariki, wētahi tākuta i whakaatuha mai ko te momi hekaresi hei rongōā. Ā, i tēnei rā kua patua tātau e ngā hara ō mua. Kai te kawea tēnei kaupapa ki kōrero kē atu nā te rōpū tarutaru, ekore rawa e whakatau ngā whakataunga e pā ana ki ngā tikanga o te taiao, ēngari e hāngai pū ana te rere o te kōrero hei ohaoha whakarahi atu i ngā take, kīhai i raro ki wōnā kino whakararu nei te tangata. Ēngari kia hāngai te wairua o ngā kōrero ki ngā tāngata, ko te pūtea te mea nui.

3 KO TE TARUTARU EHARA MŌ TE MOMI NOA IHO, ARĀ KĒ WŌNA PAINGA

Hai tāpiri atu ki ngā mahi momi a te tarutaru nei (kua takoto te tirohanga kia whakamutuhia te momi hekaresi i te tau 2025), arā, noa atu ngā ara e pā ana ki ngā whakamahinga o te tarutaru nei (hai tauri he kai, he

wairanu, he whakarongoā, he rongōā, he hinu panipani, he pata) kia hoko ai wēnei whakamahinga ki roto i te māketi. Ka taea te momi wēnei āhuatanga o te tarutaru he kai, he momi, he mahinga, kai a koe te tikanga. He māmā noa iho te whakaneke, te whakahuna, te whakakanohi rerekē kia aro ai e ngā tamariki.

4 KO TE TARUTARU NEI HE WHAKAWAI HE WHAKAKINO - HAI WHAKAWĀHIRUA TE TANGATA

E ai ki ngā kōrero o ngā mahi whānui e pā ana ki te taiao me wōnā tirohanga, ā, tae atu ki te tāpiritanga a te 2016 Te Kōmiti Hauora o Te Ao (WHO) i tuhi ai he ripoata i titiro ai ki te hōhonutanga o te tarutaru nei nō te tau 2017 e te kāhui pūtaiao, i whakamātauria he tino kino te tarutaru nei mō te tangata - ahakoa ngā kōrero taupatu nō te kamupene whakahaere i te tarutaru. I haere tōtika ngā kōrero kia kite ai ngā mahinga o te tarutaru me tōnā tipua ihoiho e puta mai ana i ngā momo māuiui o te hinengaro hauora o te tangata (te hinengaro, te mamae, te pōuri, te whakamomori, te auhatanga o te roro, me te whakawaitanga o te tarutaru). Kua honotia ai ngā tātauranga, o ngā ate wharowharo, ka kino ai te whakāngātanga me te whakapūakitanga o te hā kua mohotia (e hē manawa ana, ka hē te tinana, ka hē te uma, ka hē ngā mea katoa, ā, ka tuki te manawa). Ko te raruraru nui o te tarutaru e momi ana e te hunga rangatahi ka hē te hinengaro ekore e taea te hopu me te whakamau i ngā mātauranga i te wā o te mahi i te wā o te kura.

5 E KĪ ANA RĀTAU HE TIKANGA WHAKAHAERE I TE TARUTARU NEI - PĒHEA KI A KOE?

I roto i tēnei ture ka whakahaerehia nei tērā ngā āhuatanga o te tarutaru nei. Anei wōnā ritenga e whai ake nei:

- Ko te hoko me te pūpuri mō te tarutaru nei kia whā tekau ngā whiringa... o ia rā!
- Kia whakatipuhia kia whakamahia te tarutaru i te kāinga, kia whakaatuha

PŌTI KAO – SayNopeToDope.nz

mai nei tēnei tarutaru ki ngā tamariki kia taunga ai, tērā kia 'Auahi Kore' ai 2025 - e āhei ana te kāinga me te mominga ki te kāinga pai noa iho - momi tahi i wētahi atu kai momi.

- Ko te tikanga kia kāingia kia momihia e āhei ana tēnei āhuatanga. Te māhinga o te kai kia hāngai pū ki ngā tamariki ā, kia whakatau ai kia āki ai te tangata kāore anō kia momi tarutaru. Kia kāingia kia momihia i te tarutaru 70% neke atu THC i tērā i te tarutaru tipu noa.
- Inā te tipua ihoiho o te tarutaru kia eke i te taumata (15%) i tōnā tatūnga kua takoto kētina i te ture), ka taea tēnei wāhanga te whakakaha ake te hoko i te mākete me ngā kēngē te taea te THC ka tonohia mai e ngā kai momi.
- Karekau he ture mō te wā e taraiwa ana i te motokā, i te wāhi mahi rānei me ngā tikanga tiakina i ngā māmā e hapū ana.
- Ko ngā āhuatanga mātauranga me ngā mahi haumarua kia whakamahi ai kia haumarua ai kia kaua e kaihorotia, ā, mā te mātauranga, mā te kōrero kia pai ai tōnā whakamahinga ki roto i te horopaki me ngā whakatūpato e pā ana ki te mahi tarutaru kia tika ai te mahinga i ngā wā katoa. Kia whakanoa ai, kia whakakore ai te whakaaro kia auahi kore ai.

Ehara tātau e pērā ana te mahi hiahia noa iho nei i te momi tarutaru. Nēhā!

6 KIA WHAKATURETIA AI TE TARUTARU ME TE WHAKATUARĀ AI TE TARUTARU HE PAKITARA TUKITUKI HE WHAKAWAITANGA KIA TŪPATO KIA MATAARA

Ko ngā kōrero whakatūara e pā ana ki te whakamahinga o te tarutaru ka waikuratia ai ka whakakorengia ai rānei te momimomi āhei kia haumarua ai te taha hinengaro hauora me onā pūrongo. Kia āki te tangata 30-40 kia kōwhiringa te momi ia rā he pai noa iho me te aro pūtanga ki te kaupapa tarutaru auahi kore 2025? Kia whakaturetia ai te tarutaru - kai te mohotia he kino tōnā ka patua te hinengaro hauora o te tangata - tua atu i tēnei kia whakaiti ihongia te ngārara nei te whakamomori? He pakitara tukituki he whare tukituki ki te hunga e hiahia ana kia whakature ai, tūmeke!

7 WHAKATŌKIA AI TE TŪMANAKOHANGA KI NGĀ TAMARIKI, KAUAKA TE MOMI TARUTARU

Tērā Te Rōpū Hauora o Ōtautahi me Te Rōpū Rangahau Kōhinga Kōrero (CHDS), i whakaatūria mai ai ngā momo mahinga o te tarutaru. Otirā, ngā momo patunga ki ngā tamariki me kī; e kore e ngā tamariki haere i te kura, kore mahi, kua huri atu ki te kāwanatanga ki te nanao atu i wōnā pūtea, kore whare, kore kaha kua pā mai te mate hinengaro, te tuinga o ngā motoka i te rori, ngā momo wharanga, te momi tarutaru, te heri i ngā pire, whakarori i te hinengaro, ka hē te manawa. Ko ngā taiohi i tīmata mai i te momi tarutaru o ia rā i mua i tō rātau e kēngē ki te tekau mā whitu tau kua kino kē atu tō rātau mahi whakamomori hoki. Ka kino kē atu te whakamahinga o ngā tarutaru he kino rawa te patunga otirā, ka huri atu ki te momi tarutaru i te nuinga o te wā. Patua kinotia ngā tamariki i wēnei ngārara me tō rātau moho ki ngā momo tarutaru me wōnā āhuatanga. Kua whai aro ai ngā rangatahi ki ngā hangarau hou o te kāinga o te tarutaru - arā whakamomi ki roto i te ipu me te kai i te tarutaru hai kai.

8 MĀ TE TURE ANŌ TE TURE E

ĀKI: MĀ TE TURE ANŌ TE TANGATA E WHAKAMUTU AI TE MOMI TARUTARU

Inā wētahi ka mataku ai e te ture, kia kauaka te tangata e whakamātautauhia wōnā mahi nō te pūtaketanga o te hunga hoko tarutaru. Mā te ture me te ū o te pūrongo kia mārama ai te tangata. Mā te ture anō e whakamutuhia ai te momi hekareti me te momi tarutaru, anei te tauira kauaka, me māta haere te momi tarutaru, ēngari whakamutua. Kia mārama ai te māramatanga kia tae rānō ki tōna mutunga iho arā atu anō wētahi, ngā momo rautaki arā anō atu ngā rōpu tautoko, kia tautokona te tangata e hikoi haere ana ki runga i tēnei haerenga. Nā te āhua o ngā tātauranga e heke iho ana ka taea te tātauranga ki te kī kai te mahi tika, kai te kawē tika, tēnei kaupapa.

9 EHARA I TE PAKANGA KI NGĀ MAHI

TARUTARU - KIA HAUMARU AI I Ō TĀTAU HINENGARO

Ko tēnei pūrongo te pakanga ki ngā tarutaru (nō te wā i kawē atu ai te kawenga pūrongo i ngā kotahi rau tau ki muri) kua kore he take, ā, he hē nō te auahatanga te āhua tonu o te whakaatu mai nei i wēnei momo mahi kino a ngā tarutaru me wōnā hua kino ka puta ake. Kia mataara mai tātau kia hikoi ai ki runga

i te ara o te tika kia mārama ai te whakamahinga o ngā tarutaru me wōnā hua, kia kawē atu ai ngā kōrero pai ki tā te taha hauora titiro, ā, ki tā te haumarua tiaki i te tangata i runga i tēnei kaupapa here e pā ana ki ngā tarutaru, mā te taha taiao me tōna mohotanga, e mārama ai, kauaka mā te taha tarutaru noa iho. Mehemea ka pūhoretia tēnei pakanga, tua atu i tēnei ko te pakanga ki ngā mahi whanako ki ngā whakaterere motokā, he mahi rūkahu, he mahi kōpepe, he mahi kohuru, he mahi rawekeweke, ā, ka hē te whakaritenga i te motoka ki tōna tūranga, ka hipa i te wā. Wētahi i tua atu i tēnei, ka taea te eke ki te taumata o te māramatanga.

E ai ki ngā kōrero o te Amorangi Bertha K. Madras, Te Tākuta mō te Hinengaro Hauora, Te Tari o te Hinengaro Hauora i te Kura Rongoā o Harvard, nānā te kī, "Ehara i te pakanga ki ngā mahi tarutaru - kia haumarua ai i ō tātau hinengaro - ko te whare oranga tēnei o te ira tangata".

10 E KORE RAWA E MAUHERETIA TE TANGATA MŌ TE WHIRI TARUTARU

Tērā tētahi tautohetohe kōrero 'hauora' e tautohetohetia ana i runga i te pōhēhē ka kī ngā whare herehere i ngā kai momi tarutaru. Heoi anō, i ngā tau e toru kua mahue ake nei, tekau mā ono te otinga o ngā tāngata kua mauhereheretia ki roto i te whare herehere, ki roto i te kāinga rānei, e kore whakaaetia ana kua hāmenetia rātau i ō rātau hara ō mua. E ai ki ngā rangahau o te ao whānui ko te nuinga o ngā kaihere i mauheretia ai nā te mahi tarutaru me ētahi o ngā mahi kē atu, ngā mahi kino i te wā e momi tarutaru ana rātau (mahī kōhuru, mahī whanako, mahī rawekeweke, mahī patu tangata, mahī kōpepe, he mahī whakakino i te tamaiti, arā noa atu, ...) me ngā hara o mua kua hāmenetia ai nā te tarutaru. Ko te hauora o te tangata te mea nui kia haumarua ai, kia hauora ai.

VOTE NO – Time to be wise

11 KO NGĀ MĀMĀ KUA HAPŪ KIA TŪPATO KEI PĀ MAI TĒTAHI MATEKINO KI WŌU PĒPI NĀ TE MOMI TARUTARU

Nā te whakaaro mō te whakaturetanga o te momi tarutaru he nui ngā matekino kua puta ake ki ngā māmā kua hapū e whakamahia ana i tēnei tarutaru, ā, he nui ngā pēpē hou kua kore e oti tika ai wā rātau whakamātauranga mō te tarutaru nei. E ki ana ngā tākuta hauora i whakatūpato ai te momi tarutaru i te wā e hapū ana ka hē te pēpē ki roto i te kōpū, ka hē tōnā tipuranga ki reira. Tērā tētahi rangahau kua rangahautia ai, ko ngā wāhine hapū i waenganui i ngā tau 2002 me 2017, he āhuatanga ka kitea i ngā marama e toru i te timatanga mai o tōnā hapūtanga. Piki atu, kake atu, nā te mea, he nui nō te huringa atu ki te momi tarutaru me tōnā whakamahinga, ā, kua heke iho ngā whakaaro he kino te tarutaru, he painga tōnā, he orange tōnā.

12 KO TE HONONGA O TE MAHI TARUTARU KI NGĀ MAHI RAWEKE TAMARIKI ME NGĀ MAHI PUTANGA O NGĀ WHĀNAU

Ko ngā āhuatanga o ngā paiheneti ko ngā tāngata e whakamahitia ana i te momi tarutaru ka kino te hinengaro ka kite i ngā kēhua, a, ka puta te riri ka patu he tangata. Nō te tau 2018, ngā kai rangahau nō Ohio me Tennessee me wōnā whare mātauranga kua kitea ka whakamahitia i te wā o te raruraru o roto i te whānau, nā, ka puta ngā ngārara kino ki te wā hine, te kino ki te tāne ka hē te whare,

ka hē te whānau. Nō tētahi whare wānanga nō Florida, he kaupapa rangahau mō te tau 2011, ka kitea te maha o ngā kai momi tarutaru he tamariki, he nui rātau kua patua i raro i te tarutaru me wōnā āhuatanga, ā, ka pā mai te kino o te tarutaru ki te patunga ki o rātau kāinga. I te tau 2018 ka kitea e tēnei rangahau he kino nō te momi tarutaru, e ai ki ngā kōrero o Texas, he kino rawa atu o ngā tāngata i tēnei wā i raro i te tarutaru, ka kino kē atu wa rātau tamariki, he nui te kino, he nui te raweke tamariki, ā, ka mate wētahi - ka kitea anōtia tētahi atu ripoata i Arizona i te tau 2017.

13 KIA TŪTURU TE TIROHANGA - MEHEMEA KA WHAKATURETIA TE TARUTARU KA TIJU AKE TE HIAHIA KIA MAHA ATU AI NGĀ KAI MOMI TARUTARU

Wētahi o ngā kaitautoko i te tarutaru ka tautohetohetia, mehemea ka whakaturetia e kore rawa e nui atu te tokomaha o ngā kaimomi o ngā kai momi tarutaru. Ehara i te kōrero i te kōrero tūtonu he kōrero tika, he kōrero pono. Ko ngā paiheneti o ngā pūnua tāngata (18-25 ngā tau) i pūrongoia ai i tērā mārāma, i piki atu te hunga momi tarutaru, i runga i te āhuatanga o te kaupapa tautohetia ai tokomaha atu, te pikinga atu, o te hunga e momi tarutaru ana, tērā te hunga e whai nei te mana o te ture. Nō ngā āhuatanga whānui ā te ture ka whakaturetia ai mō te whakangāhau o te tāngata e momi tarutaru ana, i tērā marama, ko ngā mahi tarutaru i waenganui ngā tamariki 12-17 ka noho tau tonu ki runga i te taumata ā motu.

14 KO TE TURE MŌ TE MOMI I TE TARUTARU I TE WĀHI MAHI KA PĀ MAI KI NGĀ TIKANGA Ā TE TANGATA KIA HAUMARU AI

Nō te whenua o Amerika, ko tēnei āhuatanga ka taea ki te kite atu i tōna pāmaitanga ki ngā rātonga whānui, ki roto i ngā rangahau kei te kite ake ngā rangahautanga e ki ana ko te hunga momi tarutaru ehara i te hunga noho ū, noho pūmau ai, ki tōna kura ka momitia te tarutaru kua huri ngā whakaaro ki wāhi kē atu. Mehemea ka whakaturetia ki roto i Aotearoa, mā te wāhi mahi ngā āhuatanga o ngā whakapāaha e tuku, ngā wharanga, ngā kaupapa hauora, me ngā taurima āwhina i te wāhi mahi me te kōpani pūtea hai tūara e kore e taea te momi tarutaru ki roto i te wāhi mahi.

15 MEHEMEA KA TARAIWA KOE I TŌU MOTOKĀ I TE WĀ E MOMI TARUTARU ANA HE RARURARU KAI TE HAERE MAI

E tika ana kia haumarutia ai te tangata i runga i te rori e haere ana tērā i te tikanga kia āhei ai te tangata ki te momi tarutaru.

Mehemea kai roto i te ngārara o te tangata e noho ana, karekau e tika ana kia tukuna tēnei momo tangata ki runga i te rori taraiwa ai, kei whakararurungia ngā whānau me ngā kai taraiwa. Nō te wā i whakaturetia ai te momi tarutaru i Colorado, kua piki atu ngā tāngata kua aituatia i runga i te rori 151%, ā, kua tāparatia i te tāone o Washington. Pērā anō ngā tāngata o Kānata ¼ mai i ngā tau 18-34 i taraiwa ai o rātau motokā rātau e ki ana i te tarutaru, ā, he kai hari rātau e tētahi atu kua momitia i te tarutaru i wa rātau e taraiwa ana i wa rātau motokā, ā, tērā tētahi tātauranga i Colorado i te tau 2018, i kitea ai 69% o ngā tāngata e taraiwa ana kua momitia i te tarutaru i tērā tau kua hipa ake nei, ā, 27% i whakaaetia te kōrero i whākina mai ai i te kii o rātau i te tarutaru ia rā, ia rā.

Kātahi anō a Aotearoa ka whakaputa ake he tātauranga ko ngā kai momi i te tarutaru he raru nui kai mua i wa rātau e rima pū ngā taima i wa rātau e taraiwa ana i wa rātau motokā ka aituatia tērā i te hunga karekau i te momi tarutaru.

16 HE TIKANGA WHAKAMANAKORE I TE TANGATA

Nō te hunga tautoko i te momi tarutaru nō rātau te kōrero tērā te whakaturetanga o te tarutaru nei, ka ūwhia mai te tikanga whakamanakore ki runga i te tangata, engari mehemea ka pā mai ngā āhuatanga weherua, tōtara wāhi rua, tēnei te whakamātauranga o te whenua o Amerika. E whakaatūria mai ana te whakaturetanga mō te tarutaru e kore e taea te whakatatū te pūtaketanga o wēnei raruraru, nō te whakaatūrangia mō tēnei kaupapa, ka kino atu ngā raruraru ka pā mai ki runga i ngā whakaaro o te iwi whānui, ka pā mai ki runga i ngā hāpori me te whakawhanaungatanga ā noho ā hāpori. Ka kino atu te hari tarutaru, ka kino atu ngā tāngata ka taka ki te hē ka

For an online version of this pamphlet, go to SayNopeToDope.nz

hāmenetia rātau e te ture. Ka kino atu te weherua o ngā tāngata, ā, ko te hunga mahi o roto o Amerika i turetia ai tēnei kaupapa e kī ana ngā tāone nunui rātau kua whakaturetia ai te tarutaru nei kua piki atu te hari o te hunga rangatahi i te momi tarutaru nei, kaha ake atu te iwi Pākehā ki wētahi atu pērā anō te tauria ki ngā wāhi hoko waipiro, ā, ki ngā mahi mihini ātea kei roto o Aotearoa, ko te hunga rawa kore ko te hunga te iti noa iho te pūtea, ko wēnei rōpū e whai atu ana i te kai pire, i te momi tarutaru ka patua rātau ki a rātau anō. Nō te Whare Wānanga o Poipiripi, tērā tetahi tātauranga i kite ai te rangahau, ko te hunga e kai ana i te tarutaru i a rā, i a rā, kāore i roa ka noho kāinga kore.

17 NGĀ KUPU TAURANGI E KĪ ANA KA ITI IHO TE WHAKAPAUNGA PŪTEA HE KŌRERO TEKA NOA

Nō te hunga tautoko i te momi tarutaru me te hari pire ka tere te whakatau ki te kii ake ka iti iho te whakapaunga o te pūtea, ēngari arā ake te kōrero he nui kē te utu ki te hoko i wēnei āhuatanga arā te kai pire me te momi tarutaru, arā te utu mō te whakaturetanga. Nō roto i te whakapaunga pūtea mō te hari pire me te momi tarutaru anei ngā wāhi karekau rātau i whakārotia ai mō te hari pire me te momi tarutaru: ka kaha kē atu te whakamahi i te hari pire me te momi tarutaru i waenganui i te hunga taiohi, ko ngā rawa me ētahi atu whakapaunga pūtea kua pā kino mai, ko te hunga hoko i te hari pire me te momi tarutaru, e mahi ana wēnei mahinga haurangi tonu atu ā, ka aituatia i runga i te rori, ā, ko ngā raruraru kino o te tāha pūtea ka taumaha rawatia. Te whakaturetanga ka piki atu i ngā mahi a pepa, ā, te whakapaunga whakamana, pērā anō i ngā ture waipiro. Nō te whakamātautauranga mō te waipiro me te whiritorori kai te kite atu te rangahau ko ngā pūtea kohinga mai i te hoko momi tarutaru e kore rawa e tau tika mō te wāhanga whakapaunga.

18 TE WHAKAMANATANGA I TE TARUTARU KAREKAU E PAI ANA MŌ TE MAURI O Papatūānuku

He nui nō ngā hua ka puta ake mō te hoko i te tarutaru me te whakatangatawhenua ai te tarutaru ka pā mai ki runga i te taiao. Ka taumaha rawa ai te mauri o Papatūānuku. Kātahi anō, ka mārama. Wēnei whakapātanga ka pā mai ki te taiao ahakoa kei reira ngā kaitiaki o te taiao, tērā i te rahi o ngā wai kia whakahiko ai te hiko, kia hiko ai ngā pāmu, e whakatipu nei i ngā tarutaru kai te pā kino ai ki te taiao. Ko ngā māra tarutaru kino kē atu e rua pū ngā tāima mō te hihiri tērā i te hinu me te waro koranehe. Nā te mea ko te hunga e hokohoko ana i te tarutaru i whakaturetia ai i roto o Amerika kai te tautohetohe tonutia, kāore anō kia ū noa, he nui ngā tūkinotanga ka pā mai ki ngā whenua whānui nā te kore ture ka haere tonu wa rātau mahi nanakia. Tērā tētahi kōrero i puta ake ki te tāone o San Diego i kitea tērā 30% o ngā tauratanga tarutaru i hokonā atu ai o te hunga kua whiwhi raihana ki te mahi wēnei āhuatanga ki roto o Southern California i tatū ai te kōrero he hua pai mō wētahi mahinga.

19 KO TE HUNGA HOKO I TE TARUTARU ME TE HARI PIRE KA PĀ MAI TĒNEI ĀHUATANGA KI NGĀ KĒNGĒ

I ngā wāhi kua whakaturetia ai te tarutaru, kai reira ngā pū mātauranga e whakātu mai ana wētahi kereme, tērā ka whakamutuhia ai nā te rōpū hokohoko i te tarutaru ka whakakorengia wō rātau mahi. Nō te whenua o Kānata e kī ana wō rātau kōrero 29% o te hunga hoko kai te hoko huna, kai te hoko kore tikanga. Kai te whakahāngai te hunga hoko i te tarutaru me wō rātau kēngē ki ngā whakarerekētanga tōrangapū ā ohaohanga me wōnā kāhui, nā te mea ko tō rātau kaupapa matua, kia kauaka e takahia i te ture, ā, me te takahia i te mana o te tangata. Ahakoa te whakaturetanga e kore e taea te kī, ka iti iho te hunga momi tarutaru, ā, mehemea ka whakamātautauria te mahi tarutaru, kāore hoki e kore ka panāia te hunga momi tarutaru ki te hunga hoko i te tarutaru, nā te mea, kia ngawari ake te utu, ā, ka rahi ake mō te hoko rawa e pā ana ki te tarutaru, ā, kia whai ai he tauria kia ture ai kia taupokina te hunga i te hoko tarutaru ki roto i te hāpori whānui.

20 TE WHAKAMANATANGA O TE TARUTARU HAI TURE KĀTAHI ANŌ KA TĪMATA

Mehemea ka whakarongo ai tātau ki te rōpū āki, kia whakamutuhia ngā mahi tarutaru ā, me ngā mahi hari pire ki tō rātau e tūmanakotia ai, ehara i te mea ko te tarutaru noa iho, ēngari ko ngā momo pire kino katoa. Tae atu ki te rōpū haumaruru

mō te hari pire kai te karangatia rātau kia whakakoretia ai wēnei āhuatanga katoa. Mā te whakature o te tarutaru te tīmatanga ehara i te mutunga mai o tēnei kaupapa. He kaupapa hou ka rere.

E hia ngā kape? Mehemea kai te hiahia koutau ki te hoko mō tō rōpū...

>> email: admin@saynopetodope.org.nz

Ph: 09 261 2426

Karekau he utu ēngari he koha kia tukuna mai ki te whakaaengia ki te kore whakaaengia rānei mō tēnei kaupapa, kai a koe te tikanga (Ngā mihi maioha)

ORDER NOW

VOTE NO – SayNopeToDope.nz